

I. VELKÁ FRANCOUZSKÁ REVOLUCE

Dějiny Francie byly na konci "starého režimu", za vlády Ludvíka XVI. (1774-1792), poznamenány hlubokou všestrannou krizí, zasahující všechny oblasti života země. V letech 1787-1788 se tato krize ještě zостřila v důsledku odporu privilegovaných stavů, které znemožnily provedení reform, jimiž absolutní monarchie chtěla odvrátit katastrofu ancien régime (starého režimu). Privilegované stavy, šlechta a duchovenstvo, se postavily proti těmto reformám ve snaze zachovat si své výsady a donutit krále, aby se s nimi dělil o moc. Odpor privilegovaných stavů měl těžké následky, protože otřásl absolutní monarchií a otevřel cestu revoluci třetího stavu. Pod tlakem událostí byl Ludvík XVI. nucen svolat generální stavy, které se sešly 5.května 1789, po 175letech od svého posledního zasedání v roce 1614.

Ludvík XVI. chtěl, aby se generální stavy omezily ve svém jednání na řešení finanční krize, ale zástupci třetího stavu hodlali provést zásadní politické reformy. Vedle tohoto rozporu vznikl další, a to v otázce ověřování plných mocí a způsobu hlasování. Privilegované stavy se stavěly v zásadě za oddělené ověřování plných mocí a za hlasování podle stavů. Třetí stav požadoval společné ověřování a hlasování podle hlav.

Spor, který se vlekl několik týdnů, skončil vítězstvím třetího stavu, který začal 12.června 1789 sám ověřovat plné moci zástupců všech stavů. O několik dní později, 17.června, se třetí stav prohlásil za Národní shromáždění.

Podle dekretu o ustavení Národního shromáždění mělo pouze ono právo reprezentovat vůli národa. Na jeho usnesení se nevztahovalo královské veto. Rozhodný postup třetího stavu otřásl privilegovanými stavy, které se připojily zčásti dobrovolně, zčásti z nezbytnosti. Dne 9.července se Národní shromáždění prohlásilo za ústavodárné.

Královy protirevoluční pokusy (uzavření místnosti generálních stavů, povolání vojenských jednotek, propuštění ministra Neckera apod.) ztroskotaly na odporu Národního shromáždění a pařížského lidu, který 14.července 1789 dobyl Bastilu a donutil tak krále k ústupu. Ludvík XVI. uznal Ústavodárné shromáždění, přijal z rukou nového pařížského starosty Baillyho trikoloru, svolil ke zřízení národních gard pod velením markýze Lafayette a povolal propuštěného ministra Neckera opět do úřadu.

Dobytí Bastily mělo dalekosáhlé důsledky pro celou Francii. V provinciích se zhroutila královská správa, moc přešla do rukou stálých výborů a jimi řízených národních gard. Na venkově se začalo šířit rolnické povstání. Rolníci, nespokojení s průtahy při řešení naléhavých sociálních problémů, se začali obracet proti bezprostředním utlačovatelům (výběrčím daní, vrchnostenským úředníkům, soudcům apod.). Povstání bylo nezhřídka provázeno násilnými akcemi (zapalováním šlechtických sídel, zabíjením šlechticů atd.). Hnutí bylo provázeno tzv. velkým strachem, panikou, vyvolanou zveličenými, zkreslenými zprávami o povstání. Ústavodárné shromáždění bylo nuceno pod tlakem událostí přerušit práci na ústavě a vydat tzv. srpnové dekrety, jimiž zrušilo vrchnostenská práva, šlechtické výsady, stavovské rozdíly, osobní feudální povinnosti a stanovilo zásadu výkupu věcných feudálních povinností. Král odmítl srpnové dekrety podepsat a sankci jim dal teprve v říjnu 1789.

Prvním výsledkem ústavodárné činnosti parlamentu bylo Prohlášení práv člověka a občana z konce srpna 1789, které obsahovalo výčet

základních lidských a občanských práv. Také tomuto Prohlášení dal král sankci teprve pod tlakem okolností. Byla vytyčena zásada svrchovanosti národa, odpovědnosti úředníků, rovnosti lidí před zákonem, stejně jako rovnosti v přístupu k úřadům a hodnostem.

Vzrůstající napětí mezi králem, podněcovaným aristokraty, na jedné straně a Ústavodárným shromážděním a pařížským lidem na druhé straně vyvrcholilo po roajalistických provokacích počátkem října 1789. Ve dnech 5.-6.října došlo k masovému vystoupení pařížského obyvatelstva, které obsadilo Versailles a donutilo krále a nepřímo i Ústavodárné shromáždění přesídlit do Paříže, kde se oba orgány dostaly pod kontrolu pařížského lidu a velitele národní gardy markýze Lafayettea.

Emigranti (k 1.vlně emigrace došlo po pádu Bastily, ke druhé po říjnovém vystoupení pařížského lidu), zejména králův bratr hrabě z Artois, se pokoušeli rozpoutat roajalistické povstání v provinciích, zejména na jihu Francie. Konflikt s církví vedl k roztržce mezi duchovenstvem, k rozdělení kněží na ústavní, kteří vykonali přísahu na civilní ústavu duchovenstva z 12.července 1790, a odbojné, kteří přísahu odmítli. Odbojní kněží se stali významnou protirevoluční silou na venkově.

V Ústavodárném shromáždění došlo k diferenciaci. Proti monarchistům a později i proti Lafayetteovým stoupencům stála levice, která se sdružovala mimo shromáždění v klubech jakobínů a cordelierů. Tyto organizace se začaly vytvářet zvláště po dramatických říjnových dnech roku 1789.

Z klubu bretaňských poslanců, který se vytvořil už v červenci 1789, se stala Společnost přátel ústavy. Protože se usídlila v knihovně konventu jakobínů nedaleko budovy, v níž zasedalo Ústavodárné shromáždění, nazývala se také jakobínský klub. Koncem roku 1790 měl již kolem tisíce členů. Udržoval písemné styky s podobnými kluby ve větších i menších městech, posílal jim publikace, informoval je apod. Brzy se stal významnou politickou silou. Ze známých osobností patřily do klubu mj. pařížský starosta Bailly, Robespierre, Mirabeau, syn vévody Orleánského deChartres a malíř David.

Velitel národních gard Lafayette založil za pomoci svých přátel markýze Cordorceta a abbého Sieyése Společnost 1789. V tomto případě šlo spíše o politickou akademii a salón, zasedající od května 1790 v Palais Royal. Vysoký členský příspěvek vylučoval z členství méně zámožné osoby. Společnost, která měla přes 600členů, byla mluvčím umírněných revolucionářů. Společnost 1789 a jakobínský klub udržovaly dobré styky do května 1790, kdy se střetly v otázce králova práva vyhlašovat válku a uzavírat mír. Od té doby se vztahy obou klubů začaly zhoršovat.

Ve čtvrtích či sekcích Paříže se vytvářely různé lidové či bratrské společnosti. Jednou z nejvýznamnějších byli Přátelé práv člověka a občana, nazývaní běžně podle konventu cordelierů (františkánů), kde zasedali, klub cordeliérů. Tento klub byl bojovným seskupením. Jeho členové se zastávali utlačovaných, pronásledovaných vlastenců, organizovali podávání petic, manifestace a demonstrace. Mezi nejvýznamnější členy cordeliérského klubu patřili Desmoulins, Danton, Marat, Hébert aj. Cordeliéři se opírali ve své činnosti o různé další bratrské či lidové společnosti a kluby. Tyto společnosti hrály významnou úlohu v kampani proti Lafayetteovi, králi a odbojným kněžím. V květnu 1791 vytvořili cordeliéři spolu s těmito společnostmi federaci s ústředním výborem. Podporovali stávkový boj pařížských

dělníků za zlepšení mezd a pracovních podmínek.

V červenci 1791 došlo v jakobínském klubu k rozkolu. Po něm zůstala v klubu nevelká skupina poslanců v čele s Robespierrem, podporovaná většinou klubů v krajích. Pravice klubu vytvořila klub feuillantů, nazvaný podle konventu feuillantů, v němž zasedal.

Ústava ze září 1791 zaváděla ve Francii ústavní (konstituční) monarchii. Vycházela z rozdělení občanů na aktivní a pasivní. Aktivním občanem se mohl stát pouze Francouz mužského pohlaví, který dosáhl 25let, žil nejméně 1rok v místě (cenzus pobytu), nebyl námezdně pracující (čeledín), byl zapsán v národní gardě místa bydliště, vykonal občanskou přísahu, nebyl v postavení obžalovaného (bankrotáře) či platby neschopného (insolventního) dlužníka a platil přímou daň v hodnotě 3pracovních dní (daňový cenzus). Ostatní Francouzi byli pasivními občany. Pouze aktivní občané měli politická práva (včetně volebního). Podle ústavy z roku 1791 byla Francie uspořádána až do léta 1792, kdy dramatické události (revoluce 10.srpna) ústavu fakticky zrušily a zasáhly výrazně i státní zřízení.

Zákonodárné shromáždění, zvolené ještě před královým pokusem o útěk, se sešlo poprvé 1.října 1791. Mezi poslanci nebyl nikdo ze členů Ústavodárného shromáždění, kteří na Robespierrov návrh nesměli být znovu kandidováni a zvoleni. Následkem toho se Zákonodárné shromáždění skládalo z nových lidí, kteří přišli z krajů a znali dobře situaci na francouzském venkově. To se promítlo do značné míry např. v zákonodárství o právu k půdě a zrušení feudálních povinností a břemen. Politicky se Zákonodárné shromáždění rozpadalo na pravici, střed a levici.

Pravici představovali konstituční monarchisté (feuillantí), jichž bylo 264. Střed o počtu 345poslanců tvořili nezávislí poslanci, kteří se nepřipojili ani k pravici, ani k levici z obav z jejich politických her a intrik. Levici tvořilo 136poslanců, zapsaných jako jakobíni. Byli vedeni pařížskými poslanci Brissotem a Condorcetem a skupinou poslanců z kraje Gironde, známých jako vynikající řečníci. Krajní levici tvořili tři poslanci cordelierů. Girondisté, kteří byli vedoucí silou levice, byli stoupenci radikálních opatření proti vnitřním nepřátelům (zejména odbojným kněžím) a proti emigrantům, prosazovali válku s feudálními státy jako prostředek k překonání vnitřních a mezinárodních potíží Francie.

Tyto potíže se neustále stupňovaly. Již na podzim 1791 začaly znovu nepokoje v krajích. Městské obyvatelstvo se bouřilo v důsledku nedostatku některých druhů potravin, nepokoje na venkově vyvolávala nespokojenost se zachováním vrchnostenských práv. V některých částech země došlo k násilným akcím národních gard. Směřovaly buď proti statkům emigrantů nebo proti aristokratům. Nechyběla však ani vystoupení roajalistických národních gard proti vlastencům (revolucionářům). Zákonodárné shromáždění bylo nuceno pod tlakem událostí nejdříve dát majetek emigrantů pod ochranu národa, později nařídít jeho sekvestraci (zabavení). Zápornou úlohu sehrála i válka proti Rakousku a později také proti Prusku, vypovězená girondistickou vládou přes odpor jakobínů. Válka, proti níž se Robespierre energicky postavil, měla podle mínění girondistů vyřešit vnitřní a zahraniční potíže Francie. Král počítal s porážkou Francie a intervencí evropských mocností proti revoluci. Robespierre viděl ve válce pouhý nástroj vnitřní politiky.

Neúspěšná válka a vnitřní rozpory v revolučním táboře oslabily

pozice girondistů, kteří se marně snažili zvrátit vývoj některými radikálními opatřeními (rozpuštění královské gardy, dekrety o deportaci odbojných kněží, zřízení vojenského tábora národních gard z krajů v Paříži), umožnily králi vytvořit monarchistickou vládu z feuillantů a usnadnily protirevoluční spiknutí ve Francii i za jejími hranicemi.

V noci z 9. na 10. srpen 1792 vnikl lid pod vedením jakobínů do královského paláce a obsadil jej. Král s rodinou se uchýlil do Zákonodárského shromáždění, které mu zprvu chtělo poskytnout ochranu, pod tlakem povstalců a revoluční Komuny však později rozhodlo o sesazení krále a o jeho uvěznění i s rodinou v Templu. Pád krále znamenal současně i rozdrčení feuillantů, tj.

konstitučních monarchistů. Jejich vůdcové Lafayette, Lameth a jiní uprchli za hranice. Girondisté, kteří se pokusili v poslední chvíli smířit s králem a zabránit povstání, vyšli oslabeni. Robespierre a jeho stoupcí, podporovaní zejména pasivními občany, vyšli naopak posílení.

Až do povstání 10. srpna 1792, pokládaného za druhou revoluci, nebyla nikdy brána v pochybnost moc řádně zvolených orgánů, řádně zvolených poslanců, ať už zasedali v Ústavodárném či Zákonodárném shromáždění. Za povstání 10. srpna se tak stalo poprvé, protože toto povstání bylo namířeno nejen proti králi, ale nepřímě i proti Zákonodárnému shromáždění.

Politický vývoj od 10. srpna do 21. září 1792, kdy se sešel Konvent, byl ovlivňován především vztahy mezi Zákonodárným shromážděním a povstaleckou Komunou složenou z komisařů vyslaných pařížskými sekcemi. Zákonodárné shromáždění potvrdilo revoluční Komunu jako orgán městské správy a zavázalo se svolat Ústavodárný konvent. Odmítlo však zrušit království a pokusilo se zachránit královskou moc tím, že krále suspendovalo a současně se usneslo jmenovat vychovatele královskému princí. Výkonnou moc přeneslo na Výkonnou radu složenou ze šesti ministrů.

V důsledku povstání a následujících opatření Zákonodárského shromáždění vzniklo dvojvládí. Do boje o moc mezi Zákonodárným shromážděním a povstaleckou Komunou zasáhla navíc i Výkonná rada. Navenek se konflikt mezi Zákonodárným shromážděním a Komunou jevil jako zápas mezi girondisty a jakobíny.

Komuna provedla řadu opatření bez vědomí a někdy i proti vůli Zákonodárského shromáždění. Tato opatření byla vyvolána snahou čelit vnitřní protirevoluci, např. rojalistickým povstáním, a vnějšímu nepříteli i snahou soustředit moc a zavést diktaturu, schopnou překonat obtíže, v nichž se Francie octla.

Zákonodárné shromáždění upravilo způsob voleb do Konventu: volby měly být dvoustupňové. Volit mohli pouze muži, starší 21 let, žijící nejméně po dobu lroku v daném místě a živící se svými příjmy nebo výsledky své práce.

Z podnětu pařížské povstalecké Komuny došlo k řadě mimořádných opatření, jako bylo vytvoření výborů bdělosti, masové zatýkání podezřelých, vytvoření mimořádného soudu ke stíhání podezřelých, vyslání komisařů do krajů a k armádám, soupis a rekvizice potravin apod.

Konvent, zvolený ve všeobecných volbách, se sešel 21. září 1792, den po vítězství francouzské armády nad pruskými vojsky u Valmy. Politicky se rozpadal na pravici, levici a střed.

Pravici tvořili stoupcí Girondy, tj. strany, vedené poslanci z kraje Gironde. Stavěli se proti revolučním metodám, proti řízení hospodářství, omezování vlastnictví a osobní svobody, požadovali svobodu obchodu, usilovali o federalizaci Francie a byli

stoupenci království.

Levici tvořili stoupenci jakobínské Hory (podle toho, že seděli v Konventu v nejvyšších lavicích). Jakobíni byli stoupenci revolučních metod, prosazovali silnou ústřední moc, požadovali omezení vlastnictví a osobních práv v zájmu revoluce. Hora byla dědičkou povstalecké Komuny.

Střed, zvaný "rovina" nebo "nížina", byla početná skupina poslanců bez vyhraněného postoje.

Jedním z prvních opatření Konventu byl dekret z 21.září 1792 o zrušení královské moci. Další dekret nepřímo vyhlášoval republiku. O králově osudu bylo rozhodnuto v lednu 1793, kdy Konvent hlasoval o vině a trestu. Na králově vině se shodli poslanci jednomyslně, trest smrti schválili: pro okamžitou smrt hlasovalo 387 a 334 žádali odklad, aby zabránili válce s Británií a Španělskem. Dne 21.ledna 1793 byl LudvíkXVI. popraven.

Vážným problémem bylo rojalistické povstání ve Vendée, vyprovokované zákonem o vojenských odvodech. Povstání, které vypuklo 10.března 1793, zachvátilo rychle rozsáhlé území od atlantického pobřeží po město Cholet. Jeho úspěch vyvolal nepokoje i v jiných krajích. Girondisté, zkompromitovaní vojenskými neúspěchy v Belgii a znepokojení rostoucím tlakem jakobínů a "zběsilých", nepodnikli proti povstání potřebná opatření. Teprve po několika velkých vítězstvích povstalců v dubnu 1793 poslala Výkonná rada do Vendée pravidelné vojsko. Jakobíni byli událostmi zatlačeni politicky doleva a přijali některé požadavky plebejského živlu -- sansculotů a zběsilých. Girondisté museli na nátlak jakobínů a zběsilých zavést nucený kurs papírových peněz (assignátů), maximální ceny obilí (cenové maximum) a přijmout opatření proti kontrarevoluci (výbory bdělosti).

Vítězství pařížských sansculotů v revoluci 31.května-2.června 1793 znamenalo porážku girondistů. Ta byla způsobena jejich neschopností vyřešit důsledně otázky politické, hospodářské (zásobovací krize, drahota) a vojenské (účinné vedení války proti evropské koalici a proti povstání ve Vendée).

Aby posílili své postavení a rozšířili sociální základnu revoluce a svého režimu, vydali jakobíni řadu dekretů ve prospěch rolnictva a středních vrstev: dekret o způsobu prodeje majetku emigrantů, o rozdělení půdy a o zrušení dosud existujících feudálních povinností a břemen. Těmito zákony jakobíni získali podporu rolnictva. Střední vrstvy měly být uklidněny a získány pro revoluci dekretem o zvýšení platů úředníků.

Politickým doplňkem těchto opatření bylo vypracování nové ústavy. Její liberálností a demokratičností chtěli jakobíni odvrátit nařčení girondistů z pokusu o zavedení diktatury. Proti ústavě se kromě girondistů postavili i "zběsilí", kteří požadovali, aby rovná politická práva byla podložena i rovností majetkovou. Počátkem července 1793 Konvent zvolil nový Výbor pro veřejné blaho. Jeho levice požadovala energická opatření (např. reorganizaci armádního velení), pravice se stavěla proti krajním opatřením z obavy, že následkem očisty armády od šlechtických velitelů dojde k rozvratu ozbrojených sil.

Nový Výbor pro veřejné blaho zahájil činnost ve složitých podmínkách. Dne 13.července 1793 byl zavražděn Marat, nebyla dosud potlačena povstání v Bordeaux, Lyonu, Nimes, Marseille a Toulonu, povstání ve Vendée se stávalo stále hrozivějším. Situace se ještě zostřila agitací "zběsilých", kteří ostře napadali obchodníky a bankéře, kritizovali drahotu jako důsledek

spiknutí bohatých a požadovali trest smrti osobám, které by skupovaly a ukrývaly potraviny. Požadovali zatčení podezřelých a vyloučení šlechticů a kněží z vojenských a občanských úřadů. K vystupňování napětí přispěly i spory mezi Konventem a Výborem pro veřejné blaho, který používal nátlaku revolučních klubů podněcovaných Robespierrem.

Katastrofální byla především situace na frontách, kde republikánská vojska buď ustupovala nebo se jen stěží držela na svých pozicích. Armáda se morálně rozkládala, protože vojáci nevěřili velení, jež se stále měnilo. Důstojníci, postavení pod kontrolu, si navzájem nedůvěřovali a neprojevovali potřebnou iniciativu. Krajně kritický byl stav republikánských vojsk ve Vendée, oslabovaných rozpory ve velení a ohrožovaných nepřítelem, který obratně spojoval taktiku větších bitev se záškodnickou válkou. Poměry na frontách se promítaly nepříznivě v zázemí, kde zesílila roajalistická agitace. V řadě měst došlo k nepokojům, vyvolaným hladem a nouzí.

V červenci 1793 vstoupil do Výboru veřejného blaha Robespierre. Tím se pozice Výboru zlepšila, neboť získal podporu Komuny a sansculotů. Robespierre se stal prostředníkem mezi Konventem a Komunou, mezi Konventem a kluby, mezi Paříží a Francií. V politickém ohledu se Výbor střetával s opozicí zleva i zprava. Levicovou opozicí představovali hébertisté, kteří byli stoupenci války do krajnosti a přikláněli se k radikálním metodám a prostředkům. Kritizovali skryté roajalisty, shovívavé a nezastavili se ani před jakobíny, jimž vyčítali, že se zmocnili vlády bez ohledu na ústavu.

Pravicová opozice, usilující o zmírnění radikálních opatření, vystoupila koncem září 1793 v Konventě v souvislosti s odvoláním některých velitelů a s reorganizací štábů některých armád. Politická opatření, vynucené zčásti tlakem hébertistů, můžeme charakterizovat jako součást politického teroru, který byl doprovázen úzce terorem hospodářským. Výjimečná opatření byla výlučně vedena Výborem pro veřejné blaho. Revoluční vláda se nemohla obejít bez teroru. V první etapě se tak dělo hlavně z důvodů politických (nutnost zajistit hromadné odvozy), ve druhé etapě především z důvodů hospodářských. Odpor proti zásobovacím opatřením měl být zlomen ústřední revoluční armádou a revolučními tribunály, které ji měly doprovázet. Revoluční teror v oblasti ekonomické a politické byl provázen i terorem soudním, namířeným proti nepřátelům revoluce. Zrychlila se i trestní represe.

V říjnu 1793 byla odsouzena a popravena královna, o několik dní později 21 girondistických poslanců. Dalším politickým procesům padli za oběť mj. bývalý pařížský starosta Bailly, vévoda Orleánský aj. K mimořádnému zostření represí došlo v povstaleckých krajích a místech. Např. v Lyonu bylo popraveno od listopadu 1793 do června 1794 přes 1600 osob, ve Vendée dal zmocněnec Konventu postřílet a utopit několik tisíc lidí. Rozdrcení frakcí (hébertistů a shovívavých) v roce 1794 dalo moc výhradně do rukou robespierristů. Současně s tím se však sociální základna jakobínských diktatury nesmírně zúžila. Vítězství nad frakcemi zbavilo Výbor pro obecné blaho a Výbor pro obecnou bezpečnost na čas jakékoliv opozice. I Konvent se stal poslušným, bez diskuse hlasujícím nástrojem v rukou Výboru pro veřejné blaho. Vládní výbory mohly přejít k otevřené diktatuře.

V pařížských správních orgánech byla provedena čistka, tisk se stal poplatný režimu, dřívější opozice vymizela, jakobínská diktatura se dostávala do stále větší izolace. Nevyřešena zůstala

náboženská otázka. Staré náboženství bylo sice formálně potlačeno, ale nový kult Nejvyšší osobnosti se začal ujímat teprve na jaře 1794.

Na jaře a počátkem léta 1794 se výrazně projevila převaha revolučních vojsk nad armádami feudálních států. Severní armáda dobyla Brusel a Antverpy, značných úspěchů bylo dosaženo na španělské a italské frontě, v červnu 1794 bylo dosaženo rozhodujícího vítězství nad Rakušany u Fleurus. Následkem těchto vítězství se válka přenesla na cizí území.

Všechny dosažené úspěchy však nemohly zachránit jakobínskou diktaturu, rozkládanou stále více vnitřními rozpory. Už od konce května 1794 se začalo rozvíjet spiknutí proti Robespierrovi a jeho stoupencům. Všichni ohrožení se spojili, strhli na svou stranu i nezávislé poslance, "bahno", a ovládli Konvent. Dne 9.thermidoru II.roku republiky (27.července 1794) byli Robespierre a jeho nejbližší zatčeni a následujícího dne bez soudu popraveni. O den později bylo popraveno i 70členů Komuny. Jakobínská diktatura byla svržena.

I po Robespierrově pádu zůstal Konvent, ovládaný thermidoriány, nejvyšším orgánem moci ve Francii. Konvent vypracoval a v srpnu 1795 schválil novou ústavu, která vytvářela nové orgány, volené na základě majetkového cenzu.

Místo Konventu zaujal zákonodárny sbor o dvou sněmovnách a pětičlenný výkonný orgán, tzv. Direktorium. Hovoříme proto o období Direktoria (1795-1799).

Zákonodárny sbor byl tvořen Radou pěti set a Radou starších. Obě sněmovny byly voleny na 3roky. Měly se obnovovat každý rok z jedné třetiny. Rada500 byla v zásadě poslanceckou sněmovnou.

Jejími členy se mohli stát občané starší 30let, usídlení po dobu 10let na území republiky. Rada starších o počtu 250členů byla v zásadě senátem. Jejími členy se mohli stát ženatí či ovdovělí občané starší 40let a usídlení ve Francii nejméně 15let.

Direktoři byli voleni Radou starších na návrh Rady500, a to na 5let. Každoročně se mělo Direktorium obnovovat z jedné pětiny.

V ekonomické oblasti došlo k rozmachu průmyslu a obchodu.

Postavení pracujících lidí zůstávalo nicméně stále špatné.

V politické oblasti bylo Direktorium ohrožováno zleva hnutím vedeným Gracchusem Babeufem, které usilovalo o zrušení soukromého vlastnictví a nerovnosti lidí ("spiknutí rovných" 1796). Zprava ohrožovali Direktorium roajalisté, kteří získali po volbách značný počet míst v zákonodárném sboru. Po pokusu o převrat 18.fructidoru V.roku (4.září 1797) byla ze zákonodárného sboru vypuzena řada roajalistů a byla přijata energická opatření proti emigrantům a nepřisežným kněžím. V květnu 1798 v důsledku jakobínského pokusu o převrat 22.floréalu VI.roku bylo zbaveno mandátu 106poslanců. Vratké postavení Direktoria vedlo k nastolení režimu "silné ruky" generála Bonaparta 18.brumairu VIII.roku (9.listopadu 1799).□